

ქართული მრავალპირიანი ზმნის
სტრუქტურების ლოგიკური საფუძვლები
Logical Bases of Georgian Polypersonal Verb
Structures

დამანა მელიქიშვილი
Damana Melikishvili

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: სუბიექტი, ობიექტი, პირის ნიშნები, დიათეზა.
Keywords: subject, object, personal markers, diathesis.

I. ქართული ზმნა მორფოლოგიურად მ- და ვ-ს რიგის პირის ნიშნების მონაცვლეობის საშუალებით განარჩევს ნებელობა-უნებელობის ლოგიკურ კატეგორიას, რეალურად, მატერიალურად მოქმედი, აქტიურ სუბიექტიანი ზმნის ფორმასა და სულიერი და მენტალური მდგომარეობა-მოქმედების ზმნების ფორმებს:

მატერიალური, რეალური მოქმედების ზმნის სუბიექტის ნიშანი ვ-ს რიგისაა, ხოლო წარსულში მომხდარი (და გახსენებით აღდგენილი), და ასევე, სულიერი მოქმედება-მდგომარეობის გამომხატველი სუბიექტისა კი - მ-ს რიგისა.

II. მესამე სერია ინაქტიური სუბიექტის ფორმების სერიაა: მოქმედების სუბიექტი იხსენებს ან უარყოფს ფაქტს: (თუხმე) მ-ითქვამს, გა-მ-იკეთებია, და-მ-იხატავს (და არ მახსოვდა); უარყოფს მოქმედების ფაქტს: ახ მ-ითქვამს, ახ გა-მ-იკეთებია, ახ და-მ-იხატავს...

III. მესამე დიათეზა მთლიანად ინაქტიური სუბიექტის ჯგუფია, გუნება-განწყობის სულიერი მდგომარეობის გამომხატველი: შესაბამისად - სუბიექტის მარკერი მ-ს რიგისაა: გრძნობა-აღქმის გამომხატველი და მენტალური შინაარსის ზმნებია: მ-ეშინია, მ-იხვებენია, მ-სუხს, მ-ინდა (ძვ. მ-ინებს), მ-გონია, მ-იყვარს, მ-იჭიხს, მ-ენაგებია, მ-ეჩვენება, მ-აკანკალებს, მ-ახვედებს...

IV. ამგვარად, ვ- / მ- რიგის პრეფიქსები გარკვეული კანონზომიერებით ენაცვლებიან ერთმანეთს: კერძოდ: ვ- პრეფიქსი აქტიური სუბიექტის ნიშანია I დიათეზის I და II სერიებში; ხოლო III დიათეზაში და I დიათეზის III სერიაში კი - ინაქტიური სუბიექტის ნიშანი არის მ-: ვ-ხატავ - და-ვ-ხატე - და-მ-იხატავს, ვ-აკეთებ - გა-ვ-აკეთე - გა-მ-იკეთებია, ვ-ჭამ - შე-ვ-ჭამე - შე-მ-იჭამია...

ლიტერატურა:

მელიქიშვილი, დ. (2001). ქართული ზმნის უღლების სისტემა. თბილისი: გამომცემლობა „ლოგოს პრესი“.

შანიძე, ა. (1980). ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, ტ. III, თბილისი: „თბილილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“.

I. With an alternation of personal markers of *მ m-* and *ვ v-* order Georgian verb distinguishes the logical category of willingness and unwillingness: in fact, the verb forms with a real, materially active subject and the verb forms of spiritual and mental activities or state:

The subject of the real, materially active verb forms is of the ***ვ v-* order**; however, the subject of the action committed in the past and restored by the memory as well as of the verb forms of spiritual and mental activities or state belongs to the ***მ m-* order**.

II. The third series embraces inactive forms: The subject of the action recollects or denies the fact: *მ-ითქვამს m-itkvams* "I might have said", *გა-მ-იკეთებია ga-m-ik'etebia* "I might have done", *და-მ-იხატავს da-m-ikhat'av* "I might have painted" (but I do not remember doing it); denies the fact: *აჲ მ-ითქვამს ar m-itkvams* "I have not said it", *აჲ გა-მ-იკეთებია ar ga-m-ik'etebia* "I have not done it", *აჲ და-მ-იხატავს ar da-m-ikhatav* "I have not painted it"...

III. The third diathesis completely constitutes a group of an inactive subject, expressing mood and spiritual state. Correspondingly, the subject marker is of the *მ m-* order: there are verbs expressing feelings and mental perceptions: *მ-ეშინია m-eshinia* "I am afraid", *მ-ჩუბვენი-ა m-rtskhvenia* "I am ashamed", *მ-სურს m-surs* "I wish", *მ-ინდა m-inda* "I want", *მ-გონია m-gonia* "I think", *მ-იყვარს m-iq'vars* "I love", *მ-ენატრება m-enat'reba* "I miss", *მ-ეჩვენება m-echveneba* "it seems to me", *მ-აკანდაღებს m-ak'ank'alebs* "I am trampling", *მ-ახველებს m-akhvelebs* "I am coughing"...

IV. Thus, prefixes of *ვ v-* / *მ m-* order alternate with definite regularity: namely, *ვ v-* is a marker of an active subject in the I and II series of the first diathesis. However, in the III diathesis and in the third series of the first diathesis *მ m-* is the marker of an inactive subject: *ვ-ხატავ v-khat'av* "I paint" - *და-ვ-ხატე da-v-khat'e* "I painted" - *და-მ-იხატავს da-m-ikhat'av* "I might have painted", *ვ-აკეთებ v-ak'eteb* "I do" - *გა-ვ-აკეთე ga-v-ak'ete* "I

did” - გა-**მ**-იკვეთებოა *ga-m-ik'etebia* “I might have done”, **ვ**-ჭამ *v-ch'am* “I eat” - შე-**ვ**-ჭამე *she-v-ch'ame* “I ate” - შე-**მ**-იჭამოა *she-m-ich'amia* “I might have eaten”. . .

References:

- Melikishvili, D. (2001). *kartuli zmnis ughlebis sistema*. [The System of Conjugation in the Georgian Language]. Tbilisi: Publishing House “Logos”.
- Shanidze, A. (1980). *kartuli enis gramatikis sapudzvebi, t. III*. [Basics of the Georgian Language Grammar, vol. III]. Tbilisi State University Publishing House.